



Dijital Çağda Aile Bağlarının Güçlendirilmesi: Güncel Yaklaşımlar ve Sosyal Değişim Perspektifleri

Strengthening Family Ties in the Digital Age: Current Approaches and Social Change Perspectives

(Sayfa 18-30)

Dr. Mustafa Alperen TAŞ

Şanlıurfa İl Millî Eğitim Müdürlüğü

mustafaalperentas@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-9022-4539

Öz: Dijitalleşme, modern toplumlarda aile kurumunu ve aile içi ilişkileri önemli ölçüde dönüştürmektedir. Akıllı telefonlar, sosyal medya ve çevrimiçi iletişim platformları, aile bireylerinin sürekli bağlantıda olmasını sağlarken, yüz yüze iletişimin azalmasına ve duygusal mesafenin artmasına da yol açabilmektedir. Bu derleme makalesi, dijital çağda aile bağlarının korunması ve güçlendirilmesine yönelik güncel yaklaşımları kapsamlı bir biçimde incelemeyi amaçlamaktadır. Dijital araçların aile içi iletişimi destekleyen yönleri, uzaktan iletişim olanağı, ortak dijital etkinlikler ve çevrimiçi sosyal destek platformları gibi olumlu etkenler ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte aşırı dijital bağımlılık, kuşaklar arası iletişim farklılıkları, zaman yönetimi sorunları ve güven eksiklikleri gibi olumsuz etkiler de analiz edilmiştir. Kuramsal çerçeve olarak sosyal sermaye, aile sistemleri ve medya ekolojisi yaklaşımları kullanılmış, Türkiye’de yapılan güncel araştırmalar ışığında dijital araçların aile bağları üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Ayrıca ebeveyn eğitim programları ve dijital okuryazarlık çalışmaları, aile içi iletişim ve bağların güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Sonuç olarak, dijital çağda aile bağlarının korunması ve güçlendirilmesi, teknolojinin bilinçli kullanımı, eğitim ve farkındalık programları ile mümkündür. Bu süreçte aile bireylerinin dijital araçları sadece iletişim aracı olarak değil, aynı zamanda duygusal bağları güçlendiren bir platform olarak kullanmaları önemlidir. Makale, politika yapıcılar, eğitimciler ve aileler için dijitalleşmenin sunduğu fırsatları değerlendirme ve potansiyel riskleri azaltma konusunda öneriler sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Aile bağları, dijitalleşme, aile içi iletişim, sosyal değişim.

Abstract: Digitalization is significantly transforming the family institution and family relationships in modern societies. While smartphones, social media, and online communication platforms enable family members to be constantly connected, they can also lead to a decrease in face-to-face communication and an increase in emotional distance. This review article aims to comprehensively examine current approaches to maintaining and strengthening family ties in the digital age. Positive factors such as the ways digital tools support family communication, the ability to communicate remotely, shared digital activities, and online social support platforms are thoroughly evaluated. However, negative impacts such as excessive digital addiction, intergenerational communication gaps, time management issues, and lack of trust are also analyzed. Social capital, family systems, and media ecology approaches are used as the theoretical framework, and the effects of digital tools on family ties are discussed in light of recent research conducted in Turkey. Furthermore, parent education programs and digital literacy studies play a significant role in strengthening family communication and bonds. In conclusion, maintaining and strengthening family ties in the digital age is possible through the conscious use of technology, education, and awareness programs. During this process, it's crucial for family members to use digital tools not only as a means of communication but also as a platform to strengthen emotional bonds. The article offers recommendations for policymakers, educators, and families to capitalize on the opportunities offered by digitalization and mitigate potential risks.

Keywords: Family bonds, digitalization, intra-family communication, social change.



Strengthening Family Ties in the Digital Age: Current Approaches and Social Change Perspectives

Extended Abstract

The family is the fundamental form of organization that establishes the bond between the individual and society, safeguarding the vitality, resilience, and continuity of the social structure. This review article aims to comprehensively examine contemporary approaches to preserving and strengthening family ties in the digital age. The family is defined as a social unit wherein individuals are connected by both biological and social bonds, fulfilling functions of protection, care, socialization, and solidarity. It serves as a bridge between family members and social life. While the traditional family structure encompasses parents, children, and sometimes extended family members, the nuclear family structure predominates in modern times. The focus lies on examining the family's structure, relationships, roles, and life-cycle transitions. It addresses the interactions established among family members, the relationships between them, and each individual's position within the system. Furthermore, it evaluates the impact of events occurring within the family on the individuals involved. Although the theory was initially shaped by psychiatry-based research involving schizophrenia patients and their family structures, it has over time come to be utilized in other fields, such as the humanities and social sciences.

While media tools like television and radio had already radically transformed the communication practices individuals had maintained for centuries, the 21st century is witnessing an even more comprehensive version of this transformation. Today, mobile phones, digital cameras, digital communication technologies, and social media platforms have moved to the center of daily life, becoming key determinants of how individuals interact. Consequently, digitalization has altered patterns of intra-family communication and given rise to new methods. Smartphones, social media, and online messaging enable family members to stay constantly connected, making it easier to bridge long distances and manage busy work schedules.

In the digital age, new media and communication technologies offer advantages to family members when utilized as spaces where generations can come together and engage in shared activities. The fact that younger generations show a keen interest in digital tools creates both opportunities and risks for family communication. While regular social media posts and online activities allow family members to stay informed about each other's lives, excessive use can lead to increased emotional distance. Online games, virtual tours, and streaming platforms encourage family members to spend time together; shared digital activities have been shown to foster empathy among family members, and such activities played a significant role in strengthening family bonds, particularly during the pandemic. Online forums and social media groups enable parents to exchange information on child-rearing and family management, providing support for resolving family issues and alleviating feelings of loneliness. Parenting styles have been shown to directly influence children's digital behaviors; specifically, indifferent or inadequate parenting practices are associated with significant increases in rates of internet addiction, cyber-victimization, and cyberbullying. Furthermore, children in families with weak bonds or separated parents face a markedly higher risk of exposure to digital dangers.

Research conducted in Turkey on digitalization and family ties offers significant insights into family communication, intergenerational interaction, and the use of digital tools. This study provides an in-depth evaluation of recent findings specific to Turkey. Internet usage in Turkey is governed by law, and offenses related to internet use are clearly defined in the country's legislation. For a family, understanding the legal issues associated with usage—and being aware of the potential problems—means being better able to guide and mentor children.

Evidence indicates that families in Turkey make extensive use of digital tools for communication and educational purposes. Families in major cities maintain connections with both their children and distant relatives through video calls, social media, and online messaging platforms. The COVID-19 pandemic has heightened the importance of digitalization in sustaining family ties. Research shows that intergenerational differences in digital usage impact intra-family communication. Studies in Turkey examine the effects of digitalization on family bonds in terms of both opportunities and risks. Key findings in the literature highlight that the conscious use of digital tools strengthens family bonds; intergenerational differences can lead to conflicts but also offer learning opportunities; the pandemic period tangibly demonstrated the role of digitalization in maintaining family connections; and socio-economic and geographical factors determine the usage of digital tools and the quality of family ties. These



findings underscore the importance of education, awareness, and conscious usage in strengthening family bonds in the digital age.

Families should use digital tools consciously for communication and educational purposes and establish rules to prevent excessive use and addiction. Seminars on digital literacy and awareness for parents are important for strengthening effective communication with children and reducing conflicts. By engaging in digital activities together, family members can foster empathy, minimize conflict, and strengthen their bonds. Online parenting forums and social media groups play a critical role in facilitating the sharing of experiences and providing mutual support. Government bodies and civil society organizations should develop programs to raise awareness regarding digital literacy and family communication. Families need to establish communication guidelines and shared usage strategies to manage the intergenerational technology gap. Digitalization acts as a tool that can both support and weaken family ties; while conscious and planned usage can strengthen these bonds, excessive and uncontrolled use may lead to negative consequences. Research conducted in Turkey indicates that this process varies depending on factors such as education, awareness, and socio-economic conditions.

In conclusion, preserving and strengthening family bonds in the digital age is achievable through the conscious use of technology, education, and public awareness programs. In this context, it is crucial for families to utilize digital tools not merely as a means of communication, but also as a platform for reinforcing emotional and social connections.

Genişletilmiş Özet

Aile, birey ile toplum arasındaki bağın kurulduğu; toplumsal yapının canlılığını, dayanıklılığını ve sürekliliğini güvence altına alan temel örgütlenme biçimidir. Bu derleme makalesi, dijital çağda aile bağlarının korunması ve güçlendirilmesine yönelik güncel yaklaşımları kapsamlı bir biçimde incelemeyi amaçlamaktadır. Aile, bireylerin hem biyolojik hem de sosyal bağlarla birbirine bağlı olduğu, koruma, bakım, sosyalleşme ve dayanışma işlevlerini üstlenen bir toplumsal birim olarak tanımlanmaktadır. Aile, aile bireyleri ile sosyal yaşam arasında köprü işlevi görür. Geleneksel aile yapısı, ebeveynler, çocuklar ve bazen geniş aile üyelerini kapsarken, modern ailelerde çekirdek aile yapısı ön plana çıkmaktadır. Ailenin yapısını, ilişkilerini, rollerini ve yaşam döngüsündeki devirlerini inceleme odaklıdır. Aile üyelerinin kurdukları etkileşimleri, aralarındaki ilişkileri ve her bir bireyin sistemdeki yerini ele almaktadır. Bununla birlikte aile içinde cereyan eden olayların bireylerin üzerindeki etkileri değerlendirir. Kuram, en başta şizofreni hastaları ile aile yapılarındaki psikiyatri temelli araştırmalar ile şekillenmiş olsa bile zamanla beşerî ve sosyal bilimler gibi diğer alanlarda da kullanılmaya başlanmıştır.

Günümüzde televizyon ve radyo gibi medya araçları, bireylerin yüzyıllardır sürdürdüğü iletişim pratiklerini köklü biçimde dönüştürmüşken, 21. yüzyıl bu dönüşümün daha kapsamlı bir versiyonuna şahitlik etmektedir. Günümüzde cep telefonları, dijital kameralar, dijital iletişim teknolojileri, sosyal medya platformları günlük yaşamın odağına yerleşmiş ve bireylerin etkileşim türlerinin en önemli belirleyicileri hâline gelmiştir. Böylece dijitalleşme, aile içi iletişim biçimlerini değiştirmiş yeni yöntemler ortaya çıkarmıştır. Akıllı telefonlar, sosyal medya, çevrimiçi mesajlaşmalar aile üyelerinin birbirleri ile sürekli bağlantıda olmasını sağlamakta olup uzak mesafeleri, yoğun iş temposunu rahatlatmaya imkân sağlamaktadır.

Dijital çağda yeni medya ve iletişim teknolojileri, kuşakların bir araya gelip birlikte bir şeyler yaptıkları alan olarak kullanıldığında aile bireylerine avantajlar sağlayacaktır. Özellikle genç kuşakların dijital araçlara daha yoğun ilgi gösterdiğini, bunun aile içi iletişimde hem fırsatlar hem de riskler yaratmaktadır. Sosyal medya üzerinden düzenli paylaşımlar ve çevrimiçi etkinlikler, aile üyelerinin birbirlerinin yaşamlarından haberdar olmasını sağlarken, aşırı kullanım duygusal mesafenin artmasına neden olabilmektedir. Online oyunlar, sanal geziler ve çevrimiçi film izleme platformları, aile üyelerinin birlikte vakit geçirmesini teşvik etmekte olup ortak dijital etkinliklerin aile üyeleri arasında empatiyi artırdığı görülmüş ve özellikle pandemi döneminde bu tür etkinlikler, aile bağlarını güçlendirmede önemli bir rol oynamıştır. Ebeveynler için çevrimiçi forumlar ve sosyal medya grupları, çocuk yetiştirme ve aile yönetimi konularında bilgi alışverişi yapılmasına imkân tanımakta olup bu tür platformlar, aile içi sorunların çözümünde destek sağlamakta ve bireylerin yalnızlık duygusunu azaltmaktadır. Ebeveynlik tutumlarının çocuklardaki dijital davranışları doğrudan etkilediği belirtilmiş, özellikle ilgisiz, yetersiz ebeveynlik pratiklerinin veya mesafeli internet bağımlılığı, siber mağduriyet ve siber zorbalık oranlarının anlamlı düzeyde arttığı belirtilmektedir. Ayrıca aile bağlarının zayıf ya da ebeveynlerinin ayrı yaşadığı aile türlerinde çocukların dijital riske maruz kalma ihtimalinin belirgin bir şekilde yükseldiği belirtilmektedir.



Türkiye’de dijitalleşme ve aile bağları üzerine yapılan araştırmalar, aile içi iletişim, kuşaklar arası etkileşim ve dijital araçların kullanımına dair önemli bulgular sunmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye özelinde yapılan güncel çalışmaların sonuçları derinlemesine değerlendirilmektedir. Türkiye’de internet kullanımı, kanunlara bağlıdır. Ülkemizdeki internet kullanımı ile ilgili olan suçlar kanunlarda açıkça belirtilmiştir. Aile olarak kullanımın getirdiği hukuki sorunları bilmek, sorunların farkında olmak, çocuklara daha iyi yönlendirmek ve rehberlik yapmak anlamına gelmektedir.

Türkiye’de ailelerin dijital araçları iletişim ve eğitim amaçlı yoğun şekilde kullandığını göstermektedir. Büyük şehirlerdeki aileler, video aramalar, sosyal medya ve çevrimiçi mesajlaşma platformları ile hem çocuklarıyla hem de uzaktaki aile üyeleriyle bağlarını sürdürmektedir. COVID-19 pandemisi, dijitalleşmenin aile bağlarını sürdürmedeki önemini artırmıştır. Kuşaklar arası dijital kullanım farklarının aile içi iletişimi etkilediğini göstermektedir. Türkiye’deki araştırmalar, dijitalleşmenin aile bağları üzerindeki etkilerini hem fırsatlar hem de riskler bağlamında ele almaktadır. Literatürde öne çıkan bulgular; dijital araçların bilinçli kullanımı, aile bağlarını güçlendirmekte, kuşaklar arası farklılıklar, çatışmalara yol açabileceği gibi öğrenme fırsatları da sunmakta, pandemi dönemi, dijitalleşmenin aile bağlarını sürdürmedeki rolünü somut olarak göstermiş, sosyo-ekonomik ve coğrafi faktörler, dijital araçların kullanımını ve aile bağlarının niteliğini belirlemektedir. Bu bulgular, dijital çağda aile bağlarını güçlendirmek için eğitim, farkındalık ve bilinçli kullanımın önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Aileler, dijital araçları iletişim ve eğitim amacıyla bilinçli kullanmalı, aşırı kullanım ve bağımlılığı önlemek için kurallar belirlemelidir. Ebeveynler için dijital okuryazarlık ve farkındalık seminerleri, çocuklarla etkili iletişimi güçlendirmek ve çatışmaları azaltmak açısından önemlidir. Aile üyeleri, birlikte dijital etkinlikler düzenleyerek empatiyi artırabilir, çatışmaları azaltabilir ve bağları güçlendirebilir. Online ebeveyn forumları ve sosyal paylaşım grupları, deneyim paylaşımı ve destek sağlama açısından kritik öneme sahiptir. Devlet ve sivil toplum kuruluşları, dijital okuryazarlık ve aile içi iletişim farkındalığını artıracak programlar geliştirmelidir. Aileler, kuşaklar arası teknoloji farklarını yönetmek için iletişim kuralları ve ortak kullanım stratejileri geliştirmelidir. Dijitalleşme, aile bağlarını hem destekleyen hem de zayıflatan bir araçtır. Bilinçli ve planlı kullanım, aile bağlarının güçlendirilmesini sağlayabilirken, aşırı ve kontrolsüz kullanım olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Türkiye’de yapılan araştırmalar, bu sürecin eğitim, farkındalık ve sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak farklılaştığını göstermektedir.

Sonuç olarak, dijital çağda aile bağlarının korunması ve güçlendirilmesi, teknolojinin bilinçli kullanımı, eğitim ve toplumsal farkındalık programları ile mümkündür. Bu çerçevede, ailelerin dijital araçları sadece iletişim aracı olarak değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal bağları güçlendiren bir platform olarak kullanmaları büyük önem taşımaktadır.

GİRİŞ

Aile, birey ile toplum arasındaki bağın kurulduğu; toplumsal yapının canlılığını, dayanıklılığını ve sürekliliğini güvence altına alan temel örgütlenme biçimidir (Kır, 2011:2). Aile, bireylerin hem biyolojik hem de sosyal bağlarla birbirine bağlı olduğu, koruma, bakım, sosyalleşme ve dayanışma işlevlerini üstlenen bir toplumsal birim olarak tanımlanmaktadır (Duran, 2022). Aile, aile bireyleri ile sosyal yaşam arasında köprü işlevi görür (Özbay, 2017). Geleneksel aile yapısı, ebeveynler, çocuklar ve bazen geniş aile üyelerini kapsarken, modern ailelerde çekirdek aile yapısı ön plana çıkmaktadır. Dijitalleşme, bu yapının esnekleşmesine, bireysel yaşam alanlarının çeşitlenmesine ve aile üyelerinin farklı mekanlarda bile sürekli etkileşim içinde olmasına olanak sağlamaktadır (Yıldırım, 2021). Günümüz toplumlarında dijitalleşme ise, ekonomik, sosyal ve kültürel yapıları olduğu kadar aile kurumunu da köklü bir şekilde etkilemektedir. Aile kavramı tarihsel süreçte öncelikle üretim ve ekonomik işlevler çerçevesinde tanımlanmışken, modern dönemde duygusal, psikolojik ve sosyal boyutları daha belirgin hale gelmiştir. Dijital çağ ise bu boyutları yeniden şekillendirmekte ve aile bireyleri arasındaki etkileşimi hem nitelik hem de nicelik açısından dönüştürmektedir.

Dijital iletişimin ana kaynağı olan internetin doğuşu ise 20. yüzyılın üçüncü çeyreğine dayanmaktadır. Amerika Savunma Bakanlığına bağlı bir birim olan Advanced Research Projects Agency (ARPA) tarafından 1957 yılında kesintisiz bir iletişim ağı kurularak internetin ilk adımı atılmıştır. Bu gelişmeyi takiben 1960 yılında ARPANET projesi kapsamında internetin kullanım alanını yaygınlaştırılmıştır.



Büyük bilgisayarlar arasında bağlantılar kurularak paylaşım yapabilen ağlar oluşturulmuş ve zamanla üniversiteler ile diğer kurumlar da bu ağa dahil edilmiştir. Farklı işletim sistemine sahip bilgisayarların ağa bağlanmasıyla “İTERNET” adı verilen küresel bir network meydana gelmiştir (Yıldırım, 2021). Bu networkün gelişim ivmesi ve kullanım alanı her geçen gün katlanarak artmıştır. Dijital araçlarla iletişim kurulabilmesi, bilgiye kolay erişim sağlanması ve birçok hizmetin kısa sürede mekândan bağımsız şekilde sunulabilmesi, dijital çağın küresel zeminde hızla benimsenmesini sağlamıştır (Yetkin & Coşkun, 2021). Aile yapısındaki dönüşümlerin dijital çağın dinamikleriyle ilişkili olduğuna dair yaklaşımlar yaygınlaşırken, dijital teknolojilerin yaşamın bütün alanlarına nüfuz etme hızı da dikkat çekici biçimde artmaktadır.

Dijital çağ, dijital devrim ve dijitalleşme olarak adlandırılan 21. yüzyılda insanlık tarihindeki en önemli devrimlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu devrim, Amerikalı bilim insanları tarafından 1947 yılında üretilen transistör ile başlamakta olup transistörün elektronik cihazların temel bileşeni hâline gelmesi, bilgisayar sistemlerinin ortaya çıkmasını ve bilgilerin dijitalleşmesini sağlamıştır (Özdoğan, 2017). Dijital çağda kıta, ülke veya sınır kavramları büyük ölçüde erimekte olup bireylerin paylaşımları, saniyeler içinde uçsuz bucaksız mesafeleri aşip dünyanın herhangi bir noktasındaki bir bireyin erişimine açılmaktadır. Özellikle sosyal medya platformları üzerinden bireyler, toplumsal, kültürel ve sosyal içeriklere ulaşabilmektedirler. Bu bağlamda, bireylerin sahip oldukları kültürel değerleri ve kadim mirası koruyabilmeleri, dijital araçları ve sosyal medyayı bilinçli ve kontrollü bir şekilde kullanmalarını zorunlu kılmaktadır. Dijital mecraların bilinçli kullanımı, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda aile içi ilişkilerin sağlıklı biçimde sürdürülmesi açısından da hayati öneme sahiptir. Ekran izleme süresinin sınırlandırılması, özellikle çocuklar için güvenli içerik filtrelerinin uygulanması, özel alan ve mahremiyetin korunması önemlidir (Gül, 2025).

1.1. Dijitalleşmenin Aile Üzerindeki Etkileri

Günümüzde televizyon ve radyo gibi medya araçları, bireylerin yüzyıllardır sürdürdüğü iletişim pratiklerini köklü biçimde dönüştürmüşken (Alkan, 2023), 21. yüzyıl bu dönüşümün daha kapsamlı bir versiyonuna şahitlik etmektedir. Günümüzde cep telefonları, dijital kameralar, dijital iletişim teknolojileri, sosyal medya platformları günlük yaşamın odağına yerleşmiş ve bireylerin etkileşim türlerinin en önemli belirleyicileri hâline gelmiştir (Akar, 2025). Böylece dijitalleşme, aile içi iletişim biçimlerini değiştirmiş yeni yöntemler ortaya çıkarmıştır. Akıllı telefonlar, sosyal medya, çevrimiçi mesajlaşmalar aile üyelerinin birbirleri ile sürekli bağlantıda olmasını sağlamakta olup uzak mesafeleri, yoğun iş temposunu rahatlatmaya imkân sağlamaktadır.

İnternet-sosyal medya, ailede sosyalleşmenin ve iletişim kurmanın toplumsallaşmanın yeni şekli olarak karşımıza çıkmaktadır (Arıkan, 2020). Gençler için yakın aile ortamlarının dışında çok daha sosyalleştirici bir mekanizma olabilir. Modern dünyadaki insanların dijital dünyada sosyalleşmesi, ebeveynlerin aşırı kullanımı nedeniyle gerçek dünyadaki sosyalleşmeye de artık hükmeder hale gelmiştir. Günümüz aile üyeleri yüz yüze konuşmak yerine akıllı telefonları ile meşgul olduğu bilinmektedir. (Mishra & Chuang, 2020).

Hayatın neredeyse her alanına girmiş olmuş ve mekândan bağımsız oldukça sayısız seçeneği olan dijital dünya, bireyleri gerçek olmayan bir çevreyle kuşatır iken bireylerde yalnızlıkları derinleştirmektedir. Bu yalnızlaşma ile aile ve toplum içindeki dayanışma, iş birliği ve yardımlaşma gibi birtakım değerlerin önemi giderek azalmaktadır (Gül, 2025). Böylece aşırı dijital kullanımı yüz yüze iletişimi azaltabilmekte olup aile üyeleri arasındaki duygusallığa mesafe koyabilmektedir. Ebeveynlerin çoğunluğu, çocuklarının internet kullanım sürelerini kendilerine özel bir zaman ayırmak için bir fırsat olarak görmektedir (Kırık,2017). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme sırasında televizyon, tablet ve akıllı telefonu birer kurtarıcı olarak düşünmeleri ve ekranın bakıcı rolü yüklemeleri sonrasında çocukların bilinçsiz bir şekilde ve uzun süre izlemesi ile artık ekran bağımlısı haline geldiklerini belirtmektedir (Yıldırım, 2018).

Dijital çağ, kuşaklar arasında iletişim biçimlerinde farklılıklar yaratmaktadır. Genç bireyler sosyal medyayı etkin bir şekilde kullanırken, orta ve üst kuşaklarda teknolojiye adaptasyon süreci bazen



iletişim kopukluklarına yol açmaktadır. Bu durumda dijital teknolojilerin aile üzerindeki olası etkilerini belirtirken aile ritüellerinin günümüzde dijital ortama taşınması, kuşaklar arasındaki kültürel aktarımın şekil değiştirmesi ve dijital kültürün aile değerlerinde değişiklik yapması şeklinde açıklanmaktadır (Akbaş, 2025).

Dijital araçlarla iletişim kurulabilmesi, bilgiye kolay erişim sağlanması ve birçok hizmetin kısa sürede mekândan bağımsız şekilde sunulabilmesi, dijital çağın küresel zeminde hızla benimsenmesini sağlamıştır (Yetkin & Coşkun, 2021). Enformasyon toplumunu oluşturan en önemli teknolojik gelişmelerden biri olan internet, küreselleşen bir denetim mekanizmasına dönüşmüştür (Karadoğan & Sunal, 2012). Başka bir çalışmada, günümüzde değişen mahremiyet algısının da sosyal ağlar bağlamında incelenmesinde, modernleşen dünyada iletişim teknolojileri aracılığıyla gerçekleştirilen iletişim şekli olarak adlandırılan sanal iletişim, her geçen gün gerçek dünyada kurulan iletişim yollarının yerini alma tehlikesini göz önüne getirmektedir. Sosyal paylaşım ağları ile kurulan iletişim şekillerinin ortaya çıkardığı yeni dünya, tıpkı gerçek hayattaki gibi halka açıklık gibi konuların sanal platformlarda da tartışılmasına sebep olmuştur (Karagülle, 2015).

Günümüzde yeni medya ile iletişim teknolojileri Türkiye'deki ailelerin hem alan hem de zaman bakımından yaşamına girip günlük çağdaş yaşamda yer almakta, hane halkı yaşamını türlü şekillerde etkilemekte ve son olarak Türk aile yapısı içerisinde kişilerarası iletişimde ara yüz haline gelmektedir. Dijital çağda yeni medya ve iletişim teknolojileri, kuşakların bir araya gelip birlikte bir şeyler yaptıkları alan olarak kullanıldığında aile bireylerine avantajlar sağlayacaktır (Hazer, 2020). Özellikle genç kuşakların dijital araçlara daha yoğun ilgi gösterdiğini, bunun aile içi iletişimde hem fırsatlar hem de riskler yaratmaktadır. Örneğin, sosyal medya üzerinden düzenli paylaşımlar ve çevrimiçi etkinlikler, aile üyelerinin birbirlerinin yaşamlarından haberdar olmasını sağlarken, aşırı kullanım duygusal mesafenin artmasına neden olabilmektedir.

1.2. Aile Bağlarını Zayıflatan Etmenler

Dijitalleşme, aile bağlarını güçlendirme potansiyeline sahip olsa da bazı durumlarda aile içi ilişkileri zayıflatabilmektedir. Bu bölümde, dijital çağın aile bağlarını olumsuz etkileyen başlıca etmenler ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Akıllı telefonlar, sosyal medya ve çevrimiçi oyunlar, bireylerin dikkatini önemli ölçüde dağıtabilmektedir. Araştırmalar, genç bireylerin sosyal medya ve online oyunlara aşırı bağımlılık geliştirdiğini ve bu durumun aile ile geçirilen zamanı azalttığını göstermektedir. Önce geleneksel aile parçalanıp küçülmüş sonrasında ise çekirdek aile dijitalleşmeyle birlikte yok olma noktasına gelmiş ve bu nedenle dijital sosyalleşmeyle sosyal etkileşimlerde, çevrim içi bağlamlarda böyle bir deneyimin katılımıyla yeniden üretimi yolu ile karma bir sosyal çevrim içi ve çevrim dışı gerçeklikte sosyal deneyimin gözetilmesi ve geliştirilmesi sürecidir. Bu süreçteki yoğunluk artışı ya da internet ile fazla zaman geçirilmesi de geleneksel aile kültürünü siber noktasına hızla dönüştürmektedir. (Yıldırım, 2021). Ebeveynler açısından bazı riskler bulunmaktadır. Ebeveynlerin iş ve sosyal medya arasındaki yoğun etkileşimi, çocuklara ayrılan zamanın azalmasına ve rehberlik fonksiyonunun zayıflamasına yol açabilmektedir.

Öğrenciler üzerinde yapılan araştırma sonuçlarında internet bağımlılığının ailedeki ilişki kalitesi ile çok yakın ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır (Bayhan, 2020). Ebeveynlik tutumlarının çocuklardaki dijital davranışları doğrudan etkilediği belirtilmiş, özellikle ilgisiz, yetersiz ebeveynlik pratiklerinin veya mesafeli internet bağımlılığı, siber mağduriyet ve siber zorbalık oranlarının anlamlı düzeyde arttığı belirtilmektedir. Ayrıca aile bağlarının zayıf ya da ebeveynlerinin ayrı yaşadığı aile türlerinde çocukların dijital riske maruz kalma ihtimalinin belirgin bir şekilde yükseldiği belirtilmektedir (Bayhan, 2020). Bu durum, iletişim kopukluğunu artırmakta ve aile içinde gerilime yol açmaktadır. Özellikle teknoloji kullanımı konusunda ortak kuralların olmamasının, aile içi çatışmaları daha da derinleştirdiğini göstermektedir. Özellikle ergenler, sosyal medya ve online oyunlar nedeniyle aile etkinliklerine daha az katılmakta, ebeveynler ise iş ve sosyal medya kullanımını önceliklendirdiğinde çocuklarla geçirilen kaliteli zaman sınırlanmaktadır (Bayhan, 2020).



Aile ilişkilerindeki çatışma, iletişimsizlik ve duygusal kopukluk şeklindeki olumsuzlukların, internet bağımlılığının dijital oyun bağımlılığı ile yalnızlık düzeyleriyle aynı yönlü bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak dijital bağımlılık davranışının sadece bireysel etkenlerle değil de aile içindeki etkileşimi de şekillendirdiğine işaret etmektedir (Deveoğlu, 2024).

Teknolojiye adaptasyon seviyesindeki kuşak farklılıkları, aile içi çatışmaları artırabilmektedir. Gençler sosyal medya ve dijital iletişim araçlarını yoğun kullanırken, ebeveynler bunları zaman kaybı veya olumsuz etki olarak algılayabilmektedir (Yıldırım, 2021).

Dijital bağımlılık şiddeti, zamanının çoğunu internet kullanımı ile geçiren birey dijital platformları kullanmanın isteği önüne geçmekte zorlanır. Bağımlılık düzeyine ulaşmış bireylerde, internete bağlı olmadığı zamanın öneminin kaybolduğunu düşünür, saldırganlık gibi değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Bu tip bireyler günlük yaşamda sorumluluklarını yerine getirilmede aksaklıklar oluşurken, iş, okul, aile ve toplum hayatındaki görevleri ihmal etmektedir. Zamanla bağımlı birey, evden dışarıya çıkamama gibi bir takım ciddi sorunlar ile karşılaşabilmektedir (Alyanak, 2016).

Ayrıca dijital iletişim araçlarının kullanılması anlık mesajlaşmalar yolu ile yüzeysel etkileşimler teşvik edilirken, anlamlı ve derin bir iletişimi engelleyebilmekte, böylece duygusal bir yabancılaşma söz konusu olmaktadır. Aile üyelerinin arasındaki duygusal bağın zayıflaması, teknoloji gölgesinde kalan başka önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Filiz, 2025). Dijital iletişimde beden dili, tonlama ve yüz ifadeleri gibi iletişim unsurları olmadığından, yanlış anlamalar ile iletişim kazaları sıkça yaşanabilmektedir. Böyle eksiklikler, karşılıklı anlayışla empatinin inşa edile sürecinde engeller oluşturmakta ve ilişkilerde gereksiz gerginliğe yol açabilmektedir. Uzun vade düşünüldüğünde kişilerarası ilişkilerde duygusal bağların zayıflaması ve güven sorunlarına neden olabilmektedir. Teknolojinin bu tip olumsuz etkileriyle başa çıkabilmek için, bireylerin yüz yüze iletişime fazla zaman ayırmaları ve dijital araçların tamamlayıcı bir unsur olarak kullanmaları önemlidir. Bu durum, yakın ilişkilerde ve özellikle de aile içinde önemli bir yer tutmaktadır. (Filiz, 2025).

Dijital iletişim araçlarının, fiziki kimlik ve bedenlere bağlı olmasının sunduğu iletişim ortamının oluşturduğu iletişim kuralları ile ilişkilerdeki mahrem sınırları kaygan bir zemine taşımıştır. Böylece sanal aldatma gibi durumların önü açılarak aile kurumunun temelinde bulunan sadakat, güven ve bağlılık gibi birtakım değerlere gölge düşmüş ve sonunda ailede ayrılık ve hatta boşanma gibi önemli bir faktör haline gelmiştir (Hertlein, 2012).

1.3. Aile Bağlarını Güçlendiren Etmenler

Dijital iletişim araçlarının birçok sağladığı kolaylık da bulunmaktadır. Mekân ve zaman kısıtlamalarını ortadan kaldırıp uzak mesafedeki aile üyelerinin bağlantı kurmasının sağlar. Özellikle uzak kentlerde veya ülkelerde yaşamını sürdüren aile bireylerinin avantajıdır. Duygusal anlar, aile olayları, özel günler böylece dijital araçlar aracılığı ile paylaşılır (Filiz, 2025). Böylece dijital çağın getirdiği zorluklara rağmen, bilinçli ve planlı kullanım aile bağlarını güçlendirebilmekte, video aramalar, anlık mesajlaşma ve sosyal medya platformları sayesinde aile üyeleri birbirlerinin günlük yaşamlarından haberdar olabilmektedir.

Çocuklar açısından medya artık bilgi kaynağı, bir öğretmen ve her şey haline gelmiştir (McLuhan, 2019). Özellikle ailede, çocukların büyük bölümünün dijital iletişim araçlarıyla geçirdikleri zaman, onların sosyalleşmelerinde önemli bir rol oynamaktadır (Filiz, 2025). Online seminerler, ebeveyn rehberliği ve dijital okuryazarlık programları, aile bireylerinin iletişim becerilerini artırmakta ve ilişkileri güçlendirmektedir. Böylece ebeveynlerin dijital araçları bilinçli kullanmasının çocukların akademik ve sosyal gelişimini desteklediği söylenebilir.

Dijital çağda büyüyerek sosyalleşen çocuklar yeniliklere de açıktır. Avrupa Çevrimiçi Çocuklar (EU Kids Online) Projesi (2010) kapsamında çevrimiçi imkanlar, küresel bilgiye erişim, arkadaşlıklar, eğitim kaynakları, toplumsal ağlar, oyunlar, eğlence, kullanıcı tarafından oluşturulan içerik üretimi, vatandaş katılımı, politik katılım, vatandaşlık kimliğinin ifadesi, topluluklardaki bağlar, aktivizm, teknoloji okuryazarlığı ve uzmanlığı, kariyer gelişimi ve istihdam, kişisel sağlık ve cinselliğe yönelik tavsiye, fan



siteleri ve uzman grupları, uzaktakiler ile deneyimlerin paylaşılması bu yeniliklerden olduğu belirtilmiştir. Sonuçta online oyunlar, sanal geziler ve çevrimiçi film izleme platformları, aile üyelerinin birlikte vakit geçirmesini teşvik etmekte olup ortak dijital etkinliklerin aile üyeleri arasında empatiyi artırdığı görülmüş ve özellikle pandemi döneminde bu tür etkinlikler, aile bağlarını güçlendirmede önemli bir rol oynamıştır. Ebeveynler için çevrimiçi forumlar ve sosyal medya grupları, çocuk yetiştirme ve aile yönetimi konularında bilgi alışverişi yapılmasına imkân tanımakta olup bu tür platformlar, aile içi sorunların çözümünde destek sağlamakta ve bireylerin yalnızlık duygusunu azaltmaktadır.

2. Literatürde Öne Çıkan Yaklaşımlar ve Kuramsal Çerçeve

Dijital çağda aile bağlarını anlamak için farklı kuramsal yaklaşımlar literatürde öne çıkmaktadır. Bu bölüm sosyal sermaye, aile sistemleri ve medya ekolojisi gibi kuramları detaylı biçimde ele almaktadır. Sosyal sermayenin, ağlar, güven, birlikler ya da grup üyeliği, ortak faaliyet ve karşılık normlar kavramlarına bağlı olarak tanımlandığı görülmektedir (Tüylüoğlu, 2006). Toplumdaki bireylerin güven seviyeleri yazılı veya yazılı olmayan toplumsal normlar ve iletişim imkanlarının niteliği sosyal sermayeyi belirler. Sosyal sermaye, toplum kesitleri arasında güvene dayalı olan ilişkiler düzeyi, olarak tanımlanabilmektedir (Renondo, 2005). Sosyal sermaye kavramı önceleri toplumsal guruplarda incelenmiş fakat bu birimlerle örgütler arasındaki bağlar, sosyal sermayenin örgütleri de incelenmesini gerektirmiştir. Günümüzde çocukların büyük kısmı, boş zamanlarının büyük bölümünü televizyon izlemek, bilgisayar oyunları oynamak ya da sosyal medyada gezinti yaparak geçiriyor. Böylece, çocukların sosyal beceri gelişimi, dikkat harcama süresi ile akademik performansı olumsuz şekilde etkileyebiliyor. Ayrıca, ekran başındaki geçirilen aşırı zaman, çocuğun yüz yüze iletişim fırsatlarını azaltır. Bu durum, empati ve sosyal ipuçlarını anlamak gibi becerilerin gelişmesini sınırlar. Örneğin, herhangi bir oyunu oynamak için dışarıda olan bir çocuk, sıra beklemeyi, çatışmaları çözmeyi ve paylaşmayı öğrenir ama ekran başında zaman geçiren çocuk bu tip sosyal durumlar ile daha az karşılaşmaktadır (Filiz, 2025). Dijitalleşme, aile içindeki sosyal sermayeyi artırabilmekte ve aile bireylerinin birbirlerine duygusal, sosyal ve pratik destek sunmalarına imkân tanımaktadır.

Aile sistemleri kuramı, ilk defa Dr. Murray Bowen tarafından 1960'ların sonlarında geliştirilmiştir. Ailenin yapısını, ilişkilerini, rollerini ve yaşam döngüsündeki devirlerini inceleme odaklıdır. Aile üyelerinin kurdukları etkileşimleri, aralarındaki ilişkileri ve her bir bireyin sistemdeki yerini ele almaktadır. Bununla birlikte aile içinde cereyan eden olayların bireylerin üzerindeki etkileri değerlendirir. Kuram, en başta şizofreni hastaları ile aile yapılarındaki psikiyatri temelli araştırmalar ile şekillenmiş olsa bile zamanla beşerî ve sosyal bilimler gibi diğer alanlarda da kullanılmaya başlanmıştır. Aile sistemleri kuramının farklı, ailenin uyum içinde olan ve birbirine bağlı duygusal bir bütün şeklinde ele alması ile bunun kapsamlı bir biçimde analiz edilme gerekliliğini savunur. Bowen'e göre aile, her ferdinin belirli bir rolü olduğunun ve ailede belirli kuralların bulunduğu duygusal bir sistem şeklindedir. Aile içindeki ilişkisel sistemde roller, fertlerin birbirleriyle kuracakları iletişimin nasıl olacağını ve nasıl bir tepki vereceğine dair beklentiler yaratmaktadır (Bowen, 1966). Dijitalleşme, aile sisteminin dinamiklerini değiştirmiş, rollerin yeniden tanımlanmasına ve etkileşim biçimlerinin çeşitlenmesine yol açmıştır. Ebeveynlerin dijital araçları bilinçli kullanmasının, çocukların eğitim ve sosyal gelişimini desteklediğini görmekteyiz. Bu yaklaşım, dijital araçların aile sisteminin bütünlüğünü koruma ve güçlendirme potansiyelini ortaya koymaktadır.

Medya ekolojisi iletişim teknolojisi ve medyanın insan kültürü üzerinde bulunan değişimlerini ve etkilerini analiz eden bir kavramdır. İletişim medyasının insan anlayışını, algısını, hissini ve değerini etkileme şekillerini gösteren bir olgu olup aynı zamanda medyayla olan etkileşimin bizim hayata tutunma şansımızı nasıl kolaylaştırdığını ya da nasıl zorlaştırdığını gösteren öğreticilerden biridir (Postman, 2000). İletişim teknolojilerinin hayatın tüm yönlerini etkilediği günümüzde her an bilgiye ihtiyaç duyulmakta olup insanlar da çevrimiçi olmanın hâkim olduğu bu yeni düzende medya ekolojisine tamamıyla ayak uydurmak için çalışmaktadır (Bayrakçı & Küçükvardar, 2019). Yüz yüze eğitimde öğrencilerin ilişkilerinin doğası ve gençlerin etkileşimi, birbirileri ile grup çalışması ya da birbirlerinden



öğrendikleri çevrimiçi eğitim ile sekteye uğramıştır. Öğrenciler sosyal medya aracılığı ile etkileşimde bulunmaya devam etmekte ancak yüz yüze etkileşimin yerini tutmamaktadır. Öğrencinin toplumsallaşmadaki süreci eğitimin yüz yüze olduğu dönemdekinden oldukça farklı olup bu değişim yıllar içerisinde deneyimler paylaşıldığı oranda ortaya çıkacaktır. Çevrimiçine dönen eğitimin toplumsallaşma sürecinde evrim geçiren tek aktörü öğrenci değildir, öğretmenler de okuldaki mesleki toplumsallaşmada deneyimlemektedirler (Staton, 2008). Pandemi döneminde eğitimin çevrimiçi şekilde yapılmasıyla öğretmenlerin de mesleki sosyalleşmesinde dönüşümler yaşanmıştır. (Varışlı, 2019).

Dijital medya araçları, geniş bir teknolojik ekosistem kapsar. Bu ekosistem bireylerin iletişim pratiklerini mekânsal ve zamansal ve sınırlardan büyük şekilde bağımsız hale getirmekte, etkileşimi hızlandırır, geleneksel olan tek yönlü iletişimin mantığından farklı bir şekilde kullanıcı merkezli, çok katmanlı, etkileşimli ve ağ temelli iletişim biçimini sunmaktadır. Bu yönü ile toplumsal hayatın tüm alanlarında yeni bir kültürel yapının oluşmasına ve kültürel içeriklerin global ölçekte hareketine zemin hazırlamaktadır (Lister, Dovey, Giddings, Grant, Kelly, 2009). Böylece medya ekolojisi kuramı, teknolojik araçların iletişim biçimlerini ve sosyal ilişkileri yeniden şekillendirmiş, dijital araçlar, aile bireylerinin iletişim stratejilerini değiştirmekte ve yeni normların oluşmasına olanak tanımaktadır. Özellikle uzaktan eğitim ve çevrimiçi toplantılar, ailelerin çocuklarının eğitim süreçlerine aktif katılımını mümkün kılmıştır.

Sonuç itibarıyla bu yaklaşımlar ile dijital çağda aile bağlarının güçlendirilmesi ve sürdürülebilirliği için hem kuramsal hem de uygulamalı çerçeveler sunmakta olup eğitim programları, farkındalık çalışmaları ve bilinçli dijital kullanımın önemi vurgulanmaktadır. Sosyal sermaye yaklaşımı, aile içi destek ve dayanışmayı ön plana çıkarırken, aile sistemleri kuramı dijital araçların aile rollerini sürdürmedeki rolünü göstermektedir. Medya ekolojisi yaklaşımı ise iletişim biçimlerindeki dönüşümü ve yeni normları ortaya koymaktadır

3. Türkiye’de Yapılan Güncel Çalışmaların Değerlendirilmesi

Türkiye’de dijitalleşme ve aile bağları üzerine yapılan araştırmalar, aile içi iletişim, kuşaklar arası etkileşim ve dijital araçların kullanımına dair önemli bulgular sunmaktadır. Bu bölümde Türkiye özelinde yapılan güncel çalışmaların sonuçları derinlemesine değerlendirilmektedir.

Türkiye’de internet kullanımı, kanunlara bağlıdır. Ülkemizdeki internet kullanımı ile ilgili olan suçlar kanunlarda açıkça belirtilmiştir. Aile olarak kullanımın getirdiği hukuki sorunları bilmek, sorunların farkında olmak, çocuklara daha iyi yönlendirmek ve rehberlik yapmak anlamına gelmektedir (Ocak, 2013).

Türkiye’deki çocukların diğer Avrupa ülkelerindeki çocuklara oranla daha az riske maruz kaldıkları görülmektedir (EU Kids Online Projesi, 2010). Ebeveynlerin büyük çoğunluğu çocukların internet kullanımı ile ilgili rehberlik ettiklerini, bir takım filtre programı kullandıklarını, küçük bir bölümünün de çocukların ziyaret ettikleri internet sayfalarını takip edip çocuklarını olabildiğince korumaya çalıştıklarını belirtmekte olup istenilmeyen ileti önleme ile virüs programlarının Türkiye’deki ebeveynlerin diğer Avrupa ülkelerinde bulunan ebeveynlere oranla az kullandıkları görülmektedir. (EU Kids Online Projesi, 2010)

Türkiye’de ebeveynlerin dijital çağda teknolojiye bakışları, teknoloji ve çocuk arasındaki ilişki konusunda sahip oldukları bilgi düzeyleri ile söz sahiplikleri, çocuklar üzerindeki teknolojinin etkilerini nasıl yorumladıkları, sorunları ve endişeleri, çocukların eğitiminde teknolojiyi nasıl ve nerede konumlandıkları ile kendilerini teknoloji alanında ne düzeyde geliştirdiklerini bulabilmek için gerçekleştirilen “Anne-babalar için dijital doğanları hayata hazırlama kılavuzu (2017) hazırlanmıştır. (<https://digitalage.com.tr/anne-babalar-icin-dijital-doganlari-hayata-hazirlama-kilavuzu/>, 2020). Kılavuzda, çocukların teknolojiyle tanışma yaşlarının düştüğü, 12-18 yaş grubundaki çocukların %90’ının akıllı telefona sahip olduğu, ebeveynlerin günde 1,7 saat çocukların internette vakit geçirmelerine müsaade edildiği, ebeveynlerin %62’sinin güvenli internet hizmeti kullandığı, Çocukların %50’sinin sabah uyanır uyanmaz teknolojik araçlar ile zaman geçirdiği, ebeveynlerin %82’sinin çocuklarının ekran



bağımlısı olmalarından korktuklarını belirttikleri ve koruma için %40'ının önlem aldığı, %60'ı ise bir şeyler yapmadığı ve bu önlemlerin büyük kısmının internette geçirilen sürenin kısıtlanması olduğu, bazı ebeveynlerin çocuklarının mobil araçlarla internette vakit geçirmesi yerine akranlarıyla dışarıda vakit geçirmesini istediklerini hatta kendileriyle zaman geçirmelerini istedikleri belirtilmektedir.

Yukarıda incelenen tüm bu çalışmaların sonuçları Hazer'in (2020) de araştırmasında belirttiği gibi, günümüzdeki medya ve iletişim teknolojileri ülkemizdeki ailelerin hem alan hem de zaman bakımından yaşama girerek günlük hayatın merkezinde yer almakta, aile halkının hayatını çeşitli biçimlerde etkilemekte ve Türk aile yapısında bireylerarası iletişimin bir ara yüzü durumuna gelmektedir (Akbaş, Dursun, 2020).

COVID-19 sürecinde, özellikle sınıflarında online canlı derslere devamlılık sağlayan öğrencisinin yüksek olduğu sınıfların öğretmenlerinin memnuniyetinin yüksek olduğu görülmüştür. (Uzun, Uzunöz, 2022). Bu sonuca göre Yurtbakan ve Akyıldız (2020)'in çalışmasındaki ilkokul öğretmenlerinin online süreçte konuların yüzeysel açıklanması sebebiyle yüz yüze eğitimin tercih edilmesi gerektiği sonucunu desteklemekte olup farklılığın sebebi olarak sınıf öğretmenlerinin yılların verdiği deneyim sonunda kazanmış oldukları tecrübeyle uzaktan eğitimin uygulanabildiği ve bunun başarısını iyi bir şekilde gözlenebildiği şeklinde yorumlanabilir. Pandeminin ilk döneminde, uzaktan eğitim için hazırlıksız başlamak ve gerekli alt yapının eksik kalması öğretmenlerde online eğitim uygulanmasının bir önyargı oluşturduğu söylenebilmektedir. Sürecin uzamasıyla velilerin teknolojik ihtiyaçlarını internet bağlantılarını gidermiş olmaları, öğrencinin canlı derslere devam etme oranının ve böylece uzaktan eğitimdeki verimin artması muhtemel görülmektedir (Uzun, Uzunöz, 2022).

Böylelikle, Türkiye'de ailelerin dijital araçları iletişim ve eğitim amaçlı yoğun şekilde kullandığını göstermektedir. Büyük şehirlerdeki aileler, video aramalar, sosyal medya ve çevrimiçi mesajlaşma platformları ile hem çocuklarıyla hem de uzaktaki aile üyeleriyle bağlarını sürdürmektedir. COVID-19 pandemisi, dijitalleşmenin aile bağlarını sürdürmedeki önemini artırmıştır. Kuşaklar arası dijital kullanım farklarının aile içi iletişimi etkilediğini göstermektedir. Türkiye'deki araştırmalar, dijitalleşmenin aile bağları üzerindeki etkilerini hem fırsatlar hem de riskler bağlamında ele almaktadır. Literatürde öne çıkan bulgular; dijital araçların bilinçli kullanımı, aile bağlarını güçlendirmekte, kuşaklar arası farklılıklar, çatışmalara yol açabileceği gibi öğrenme fırsatları da sunmakta, pandemi dönemi, dijitalleşmenin aile bağlarını sürdürmedeki rolünü somut olarak göstermiş, sosyo-ekonomik ve coğrafi faktörler, dijital araçların kullanımını ve aile bağlarının niteliğini belirlemektedir. Bu bulgular, dijital çağda aile bağlarını güçlendirmek için eğitim, farkındalık ve bilinçli kullanımın önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Dijitalleşme, modern ailelerin yaşam biçimini ve iletişim dinamiklerini köklü bir şekilde dönüştürmektedir. Bu derleme çalışması, dijital çağda aile bağlarının korunması ve güçlendirilmesine yönelik literatürdeki bulguları, kuramsal yaklaşımları ve Türkiye özelindeki araştırmaları ele almıştır. Analizler, dijital araçların aile içi iletişim ve bağlar üzerinde hem fırsatlar hem de riskler yarattığını ortaya koymaktadır.

Düzenli ve bilinçli dijital iletişim, aile üyeleri arasında güven, empati ve dayanışmayı artırmaktadır (EU Kids Online) Projesi (2010). Video aramalar, çevrimiçi mesajlaşma ve sosyal medya kullanımı, özellikle farklı şehirlerde yaşayan aileler için duygusal bağların sürdürülmesini sağlamaktadır (Filiz, 2005). Uygun ve bilinçli kurulan dijital iletişim ile bilgiye erişimin kolaylaşmasını sağlamak ve küresel zeminde sunumu hızlandırmaktadır (Yetkin & Coşkun, 2021). Pandemi sürecinde eğitim öğretimin online olarak yapılmasıyla öğretmenler de mesleki olarak sosyalleşmişlerdir (Varışlı, 2019). Tüm dünyayı kasıp kavuran ve kapanmalara sebep olan COVID-19 'un, online oyunlarla sanal geziler ve internetten film izleme siteleri, aile üyelerinin birlikte bir şekilde vakit geçirmesini sağlamış ve aile içerisindeki dijital etkinliklerin üyeler arasında empatiyi artırarak bu tip etkinliklerin aile bağlarını güçlenmesinde katkısının büyük olduğu gözlenmiştir (EU Kids Online) Projesi (2010). Bu gibi anılan



olumlu etkilerinin yanında dijitalleşmenin, internette geçirilen fazla zaman geleneksel aile yapısını hızla siber noktaya taşımaktadır (Yıldırım, 2021). Özellikle ergenler, aile etkinliklerine az katılmakta ve ebeveynlerde sosyal medya kullanımını öncelik hale getirdiğinde çocuklarla kaliteli zamanı sınırlanmaktadır (Bayhan, 2020). Böylece dijital bağımlılık aile içindeki etkileşimi şekillendirmektedir. (Deveoğlu, 2024). Teknolojiye uyma dönemlerindeki kuşak farklılıkları aynı zamanda aile içi çatışmaları artırabilir. Gençler sosyal medya ile dijital iletişim araçlarını sıkça kullanırken, ebeveynler zaman kaybı ya da olumsuz etki şeklinde düşünebilirler (Yıldırım, 2021). Zaman geçtikçe bağımlı birey, sürekli evde kalıp evden dışarıya çıkamama şeklindeki sorunlarla karşı karşıya kalınabilir (Alyanak, 2016). Böylece aile üyeleri arasındaki duygusal bağ zayıflar (Filiz, 2025). Ayrıca dijital iletişimde tonlama, beden dili yüz ifadeleri görülmediği için yanlış anlamalar sıklaşabilir, ortam gerginleşebilmektedir. Dijital iletişim araçları iletişim ortamının oluşturduğu kaygan zemininden dolayı güven, bağlılık ve sadakat gibi değerler kaybolmaya ve sonucunda hüsrana ile bitebilecek olan ayrılıklara sebep olabilmektedir (Hertlein, 2012), şeklindeki olumsuz etkileri de söz konusudur

Yukarıda, literatürden çıkarılan dijital iletişimin olumlu ve olumsuz etkileri anlatılmış olup bu etkiler kullanılarak aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

Aileler, dijital araçları iletişim ve eğitim amacıyla bilinçli kullanmalı, aşırı kullanım ve bağımlılığı önlemek için kurallar belirlemelidir.

Ebeveynler için dijital okuryazarlık ve farkındalık seminerleri, çocuklarla etkili iletişimi güçlendirmek ve çatışmaları azaltmak açısından önemlidir (Aktaş & Karaca, 2022).

Aile üyeleri, birlikte dijital etkinlikler düzenleyerek empatiyi artırabilir, çatışmaları azaltabilir ve bağları güçlendirebilir.

Online ebeveyn forumları ve sosyal paylaşım grupları, deneyim paylaşımı ve destek sağlama açısından kritik öneme sahiptir.

Devlet ve sivil toplum kuruluşları, dijital okuryazarlık ve aile içi iletişim farkındalığını artıracak programlar geliştirmelidir.

Aileler, kuşaklar arası teknoloji farklarını yönetmek için iletişim kuralları ve ortak kullanım stratejileri geliştirmelidir.

Dijitalleşme, aile bağlarını hem destekleyen hem de zayıflatan bir araçtır. Bilinçli ve planlı kullanım, aile bağlarının güçlendirilmesini sağlayabilirken, aşırı ve kontrolsüz kullanım olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Türkiye’de yapılan araştırmalar, bu sürecin eğitim, farkındalık ve sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak farklılaştığını göstermektedir.

Sonuç olarak, dijital çağda aile bağlarının korunması ve güçlendirilmesi, teknolojinin bilinçli kullanımı, eğitim ve toplumsal farkındalık programları ile mümkündür. Bu çerçevede, ailelerin dijital araçları sadece iletişim aracı olarak değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal bağları güçlendiren bir platform olarak kullanmaları büyük önem taşımaktadır.



Kaynakça

- Akar, D. (2025). *Sosyal Medyada Aile Algısı: Ekşi Sözlük Tanımları Üzerine Bir Değerlendirme*. Trt Akademi, 10(24), 800-829.
- Akbaş, A. (2025). *Dijitalleşen Dünyada Yeni Aile Yaşamı ve Kültürün Ayakta Kalışı*, *Sosyologca*, 30, 61-78.
- Akbaş, Ö. Z. & Dursun C. (2020). *Teknolojinin Aileye Etkisi: Değişen Ailenin Dijital Ebeveyn ve Çocukları*, *Turkish Studies - Social*, 15(4), 2252 – 2264.
- Alkan, B. (2023). *Instagram'ın Evli Çiftlerin Aile Yaşantısına Etkileri*. *İletişim Bilimi Araştırmaları Dergisi* 3(3), 218-235.
- Arıkan, A. B. (2020). *Yeni Medya Trendleri*. İstanbul: Hiperlink Yayınları, 7-14.
- Avrupa Çevrimiçi Çocuklar (EU Kids Online) Projesi (2010). <http://eukidsonline.metu.edu.tr/>.
- Alyanak, B. (2016). *İnternet Bağımlılığı*. *Klinik Tıp Pediatri Dergisi* 8 (5), 20-24.
- Bayhan, V. (2020). *Z Kuşağı Lise Gençlerinde Sosyal Medya Bağımlılığı İle Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Deneyimleri*. *İlahiyat Akademi* (12), 117-144.
- Bayrakçı, S. & Küçükvardar, M. (2019). *Yeni Medya Ekolojisi ve İletişim Sarmalı Modeli*. *Düşünce Ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 50-67. <https://izlik.org/JA56NU46TH>
- Deveoğlu, M. (2024). *Yalnızlığın Yeni Hali: Dijital Yalnızlık*. *Sosyologca*, 9/18-19, 341-352.
- Duran, R. (2022). *Türkiye Aile Yapısının Geleceğine Yönelik Çıkarımların Değerlendirilmesi*. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 147-164.
- Filiz H. (2025). *Aile İletişiminde Teknolojik Dönüşüm: Teknolojinin Aile Bağlarını Zayıflatması*, *The Journal of Social Science*, 9(17): 131-145.
- Gül, R. (2025). *Dijital Çağda Aile İlişkilerinin Çözülme Riskleri ve Muhafaza Stratejileri: Dijital Muhafazakârlık Bağlamında Bir Değerlendirme*, *The International New Issues in Social Sciences (tini-SOS)*, 13 (2), 279-306.
- Hazer, O. (2020). *Yeni Medya ve İletişim Teknolojileri: Ailede Sosyal Etkileşim. Gençlik ve Dijital Çağ 2020 (Ed. Aylin Görgün Baran, Oya Hazer, M. Serhat Öztürk)*. Hacettepe Üniversitesi Gençlik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi. 92-102.
- Hertlein, K. M. (2012). *Digital dwelling: Technology in couple and family relations-hips*. *Family Relations*, 61, 374–387.
- <https://digitalage.com.tr/anne-babalar-icin-dijital-doganlari-hayata-hazirlama-kilavuzu/>, 2020
- Kır, İ. (2011). *Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri*. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381–404.
- Kırık, A.M. (2017). *Yeni Medya Aracılığıyla Değişen İletişim Süreci: Sosyal Paylaşım Ağlarında Gençlerin Konumu*. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 5(1): 230-261.
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I. & Kelly, K. (2009). *New media: A critical introduction* (2nd ed.). London: Routledge.
- McLuhan, M. & Fiore, Q. (2019). *Yaradığımız medya: Medyanın etkileri üzerine bir keşif yolculuğu*. (Ü. Oskay, Çev.). İstanbul: Nora Kitap.
- Mishra, D. & Y. Chuang. (2021). *Learning How to Learn Using Multimedia*. Singapore: Nature, 191
- Ocak, M. A. (2013). *Aile ve internet*, *Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları*, Ankara.



- Özbay, F. (2017). *Dünden bugüne aile, kent ve nüfus*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Özdoğan, O. (2017). *Endüstri 4.0: Dördüncü Sanayi Devrimi ve Endüstriyel Dönüşümün Anahtarları*, Pusula.
- Postman, N. (2000). *The humanism of media ecology*. Proceedings of the Media Ecology Association, (s. 10-16). New York.
- Renondo F. V. (2005). *Buildng Up Social Capital in A Changing*, Word Journal Of Economic Dynamics Control, Artical Press, 4 July.
- Staton, A. Q. (2008). *Teacher Socialization*, The International Encyclopedia of Communication, Wiley Online Library.
- Tüylüoğlu Ş. (2006). *Sosyal Sermaye İktisadi Performans ve Kalkınma: Bir Yazın Taraması*, Akdeniz. İ.İ.B.F. Dergisi, (12), S:16.
- Uzun, S. & Uzunöz, A. (2022). *Pandemide öğretmen olmak: sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitim deneyimleri*, Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, 8(1), 01-36. DOI: 10.47615/issej.989899.
- Varışlı B. (2019). *Pandemi sürecinde eğitimin dönüşümü: çevrimiçi eğitimin sosyolojik yansımaları*, Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 9 (26), 237 – 249.
- Yetkin, E. G. & Coşkun, K. (2021). *Endüstri 5.0 (Toplum 5.0) ve Mimarlık*, Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, (27), 347-353.
- Yıldırım, İ. (2021). *Sosyal Medya, Dijital Bağımlılık ve Siber Zorbalık Ekseninde Değişen Aile İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme*, Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (5), 1237-1258.
- Yıldırım, Y. (2018). *21. Yüzyıl Anne-Babalarının Başucu Kitabı: Dijital Kültürde Çocuk Yetiştirmek*. Nisan Kitabevi.
- Yurtbakan, E. & Akyıldız, S. (2020). *Sınıf Öğretmenleri, İlkokul Öğrencileri ve Ebeveynlerin Covid-19 İzolasyon Döneminde Uygulanan Uzaktan Eğitim Faaliyetleri Hakkındaki Görüşleri*, Electronic Turkish Studies, 15(6).